

Bokanmeldelse

Kim Philip Hansen: *Military Chaplains and Religious Diversity*. Palgrave Macmillan forlag, 2012 (201 sider pluss noter og bibliografi).

Det norske forsvaret ved Feltprestkorpset har fra 1. januar (2015) tilsatt to rådgivere, en imam og en human-etisk filosof i et toårig prøveprosjekt. Prosjektet skal komme med en innstilling om Forsvarets fremtidige ordning for tros- og livssynsbetjening, med spesielt henblikk på islam og livssynshumanisme. De tiltrer en homogen militær avdeling som per i dag består av 55 militært yrkestilsatte lutherske feltprester foruten en liten kontingent andre militært og sivilt tilsatte. Derfor kan det være av interesse å lese seg til en forståelse av hvordan en langt større og mer mangfoldig feltpresttjeneste som den amerikanske har av erfaringer og utfordringer. Boken kan derfor sies å være tidsriktig i en norsk militær praktisk teologisk refleksjon.

Kim Philip Hansen er professor i sosiologi ved University of California. Boken er et resultat av hans dybdeintervjuer med 34 yrkestilsatte feltprester (chaplains) i de forente staters forsvar. De representerer 25 trossamfunn hvor langt de fleste faller inn under kategorien kristne. I 2009 var det registrert 175 forskjellige tros- og livssynsgrupper i det amerikanske forsvaret. Sett med norske øyne er det derfor overraskende at livssynshumanisme ikke er representert i boken.

Boken handler om hvordan feltprestene håndterer religiøst mangfold i sin tjeneste. Det er tre «dilemmaer» de står overfor i sin tjeneste og som går igjen. Det første er håndteringen av mangfoldet innen tro og livssyn både blant feltprestene og soldatene i tillegg til mangfoldet av militære tjenestekategorier innen de ulike forsvarsgrener. Det andre handler om skjelningen i lojaliteter eller det vi kan kalle rollekonflikter. Feltprester er samtidig ordinerte/godkjente i sine trossamfunn og yrkesbefal og må forholde seg til begge linjer i sin daglige betjening og tilretteleggelse. Det tredje dilemmaet handler om legitimitet hvor feltprester er lønnet over skatteseddelen i en stat som konstitusjonelt skiller klart mellom «stat og kirke», langt klarere enn det skillet som per i dag eksisterer i Norge etter endringene i grunnloven av mai 2012.

Det er feltprestene selv som utgjør bokas kjerne og hjerte. Hansen lar oss møte personellets realistiske historier og avstår fra å foreslå svar på deres utfordringer. Han lar personellets egne ord komme til uttrykk når de beskriver/tolker sine roller med utgangspunkt i sitt arbeid og strev med egne og andres oppgaver,

sine positive og uheldige samarbeidsresultater, kollegiale vennskap og konflikter. Her er vittige og ramsalte, positive og lite nådige karakteristikker av både kolleger og deres tjenesteutførelse.

I bokens første kapittel gjennomføres en generell oversikt over tjenesten og dens mangfold, med utgangspunkt i dilemmaet rollekonflikter. Norske feltprester vil kunne kjenne igjen i flere av eksemplene. Allikevel er det klare forskjeller. For her eksemplifiseres ikke bare bidrag til egne styrkers etikk, moral, åndelig velvære og seremonier, men amerikanske kollegers langt mer aktive rolle med å rådgi militære sjefer på religioners betydning for og i militære operasjoner. Og bruken av feltprester som kontaktpersoner overfor lokale religiøse ledere, ikke bare i en generell religionsdialog, men som en av sjefens aktive utøvere innen oppdragsløsningen. Utfordringer forbundet med feltpresten som kritisk, profetisk røst og bruk av «Civil religion» i fellesskapende riter diskuteres.

I bokens andre kapittel diskuteres hvordan feltprester i praksis håndterer utfordringer rundt det å betjene sine egne, tilrettelegge for andre og ta vare på alle. Tider og steder for religionsutøvelse diskuteres. Likeledes spesielle forpleiningsbehov. Dette er områder som er vel kjent fra feltpresttjenesten i det norske forsvaret.

Selvfølgelig er det forskjeller i hvor meget den enkelte feltprest er villig til å sette til side egen betjening for å legge til rette for andre gruppers spesielle behov. Dette tas opp i kapittel tre med to eksempler, islam og wicca, som i særlig grad belyser mangfoldsdilemmaet i den amerikanske konteksten. En utfordring blant offiserer, også feltprester, viser seg å være mangel på kunnskap generelt og kun rudimentær kjennskap til hvordan disse grupper praktiserer sin tro. Dette gjenspeiles også i deres ofte negative holdninger og da i særlig grad overfor wicca soldatene.

Personlige erfaringer med mangfold er tema for kapittel fire. De fremstår i hovedtrekk som to historier. Den ene forteller positivt om i hvilken grad feltprester trives med mangfold, arbeider godt på tvers av kirke- og religionslinjene, hvordan personlige vennskap oppstår, hvordan de lærer av hverandre og ikke føler at deres egne forpliktelser trues. Den andre forteller om hvordan mangfoldet går noen på nervene, hvor rivalisering og fordommer kommer i veien for effektivt samarbeid og hvor den enkelte feltprest føler seg ikke respektert eller satt pris på av sine kolleger. Bekymringer for en mulig påtvunget trend henimot en «uthult civil religion» kommer frem. Hansen trekker fram at det er de konservative protestantene, beskrevet som fundamentalister, som har de fleste uttalte reservasjonene mot mangfoldet. Disse feltprestene oppleves av andre, både prester og linjeoffiserer, som «ufølsomme» og «kamplystne». De trekker klarere grenser

overfor andre feltprester, inkludert de fra protestantiske kirkesamfunn som oppleves som «liberale» og «utvannede» i sin tro. Samtidig synes derfor andre feltprester å distansere seg fra de konservative fundamentalistene.

Dette leder opp til det siste og kanskje mest interessante kapitlet, sett gjennom et sosiologisk blikk på den amerikanske historiske kulturkampen mellom de kristne «liturgiske protestanter» og «fundamentalistene» og hvordan denne kampen utspiller seg i det amerikanske forsvaret. Her introduseres to av de viktigste konfliktområdene som plager det amerikanske feltprestkorps i dag; feltpresters oppfordringer til soldater om å skifte kirkesamfunn (proselyttisme) og forsvarets preferanse for de mer høykirkelige, «liturgisk innstilte» protestantiske feltprester (de såkalte «LitProts») fremfor de mer lavkirkelige, «fundamentalistiske, sekterisk hyperkonfesjonelle og ikke-liturgiske» protestanter («NonLitProts»).

Kapitlet beskriver videre det som for mange nordmenn har vært kvintessensen av den amerikanske kulturen, nemlig å bringe uenigheter fram for en domstol. Et antall søksmål er blitt rettet mot det amerikanske forsvaret for å være partiske til fordel for katolikker og «LitProts» både i personellbehandlingssaker, i organiseringen av feltpresttjenesten, og begrensende overfor «NonLitProts», også i deres gudstjenestelige utførelse. Men hvordan kan «NonLitProts» oppleve seg undertrykket i forsvaret når de har så stor makt i det amerikanske samfunnet for øvrig? Hansen forklarer dette med deres virkelighetsforståelse. Som «personlige» kristne forventer de å leve i aktiv opposisjon til «verden». Kulturkampen raser om fortsatt å kunne definere USA som en «kristen» eller «jødisk-kristen» nasjon. Den amerikanske feltpresttjeneste er trukket inn som en arena for denne kulturkampen og om kontrollen med denne organisasjonen innen forsvaret. Resultatet av den pågående kulturkampen er negativt for feltprestkorpset, hevder Hansen. Bokens siste sider benyttes til å skissere mulige løsningsforslag for å komme videre.

Jeg innledet med at boken er tidsriktig som innspill i den norske militære, praktisk teologisk refleksjon. Men hvordan er det med overføringsverdien av å lese den? Strategisk arbeid med fremtidig struktur og mulig utvidelse av det norske feltprestkorps pågår i disse dager langs flere akser. Amerikanske erfaringer som kommer fram i denne boken viser, ikke overraskende at mangfold kan oppleves som og være både positivt og utfordrende. Ved å lese boken utfordres leseren til også å reflektere over at det heller ikke bør komme som en overraskelse at sentrale utfordringer kan komme til å ligge vel så mye i et fremtidig samarbeid mellom feltprester fra forskjellige kristne kirke- og trossamfunn. Og selv om vi i det norske forsvaret ennå ikke har ført slike saker for domstolene

som boken beskriver går det også i det norske samfunnet om å påvirke definisjonsmakten overfor den fremtidige feltpresttjenesten i det norske forsvar. Boken bør derfor være av interesse for dagens feltprester og andre i og utenfor forsvaret som interesserer seg for feltprestkorpsets framtid.

Tor Simen Olberg
Tidligere feltprest og nå sivilt tilsatt som
kirke- og religionsrådgiver i Feltprestkorpset